

Mr sci. NIKOLA J. POČUČA dipl. ing.

**EKOLOŠKI
ODRŽIVI RAZVOJ
KAO
DRUŠTVENA ODGOVORNOST**

AGM knjiga

Beograd, 2021.

Nikola J. Počuča
EKOLOŠKI ODRŽIVI RAZVOJ KAO DRUŠTVENA
ODGOVORNOST

Izdavač

AGM knjiga doo, Beograd-Zemun

Tel./fax: 011 2618 554; 063 84 70 725

www.agmknjiga.co.rs

email: agmknjiga@gmail.com

Za izdavača

Slavica Sarić Ahmić, direktor i glavni urednik

Recenzent

Prof. dr Dragan Cvetković

Grafička oprema

Radovan D. Arsenijević

Štampa

Donat graf, Beograd

Tiraž

300

ISBN

978-86-6048-028-8

SADRŽAJ

Recenzija	11
Predgovor	13
1. Uvod	15
2. Životna sredina i nova filozofija razvoja	18
3. Način i principi poslovanja sa EU	21
4. Ekološki menadžment u funkciji održivog razvoja	23
5. Briga o stanju okoline i procena stanja u kompanijama	31
6. Problem određivanja troškova zaštite životne sredine	36
7. Norme društvene odgovornosti kompanija	40
8. Ekomenadžment u EU i sistem revizije poslovanja kompanija po sistemu EMAS	48
9. Metode i postupci u proceni stanja okoline na osnovu preporuke evropske komisije i šeme EMAS	53
10. Eko-menadžment u Srbiji	71
11. Stručne službe za zaštitu okoline u kompanijama po EMAS-u	74
12. Promena smera u razvojnim strategijama - ekomenadžment i održivi razvoj	77
13. Eko efikasnost	82
14. Industrijska ekologija	85
15. Konkurentnost i ekološki pristup razvoju	87
16. Održivi razvoj - odgovornost prema budućim generacijama sa etičkog stanovišta	89
16. Konvencija o dostupnosti informacija i učešću javnosti u donošenju odluka i dostupnosti i pravosuđu po pitanjima koja se tiče zaštite životne sredine	92
17. Zakoni, pravilnici, međunarodne konvencije i ugovori iz područja zaštite životne sredine	126
18. Kratak ekološki pojmovnik	133
19. Literatura	145

IZVOD IZ RECENZIJJE

Autor sistematski obrađuje teme od vitalnog značaja za ponašanje u funkciji ukupnog budućeg razvoja naše zemlje. I predlaže i utvrđuje načine na koji se mora voditi računa ili briga o ekološkom stanju životne sredine, društvene odgovornosti, troškovima i uopšte metodama i postupcima.

Osnovna svrha ove knjige jeste da pruži jasan, sistematičan i obuhvatan uvid u probleme koji leže u osnovi ekoloških sporova o zaštiti životne sredine.

Na početku 21. veka dovoljno je reći da se ljudska bića suočavaju sa izazovima koji su bez presedana u istoriji ove planete. Zahvaljujući uglavnom ljudskoj aktivnosti život na zemlji suočava se sa masovnim izumiranjem pojedinih bioloških vrsta.

Autor na sažet način definiše i neke nove ekološke pojmove čime u suštini potvrđuje svoju postavku da je način rada koji se oslanja između ostalog na poštovanje ekonomskih i ekoloških standarda jedino ispravan i u osnovi jača konkurentnost u proizvodnji dobara. Održivi razvoj je opisao i kao kritičku kategoriju, a dokazuje da su ekološki problemi zapravo suštinski fundamentalna etička i filozofska pitanja.

Prof. dr Dragan Cvetković

PREDGOVOR

Čovek je najzad shvatio da je pitanje dalje strategije civilizacije, drugačiji odnos prema životnoj sredini. Uistinu, ekološka kriza je samo nerazdvojni deo civilizacijskog razvoja koji je čovečanstvo izveo iz ravnoteže sa prirodom.

Knjiga „Ekološki održivi razvoj kao društvena odgovornost“ pisana sa namerom da sublimiše sadašnje zakone i norme u oblasti zaštite životne sredine i da posluži menadžmentu svih mogućih vidova organizovanja a i ostalim profesijama i pojedincima kao putokaz u obaveznosti primene standarda iz domena zaštite životne okoline.

Verujem da će knjiga biti od pomoći zaposlenim u kompanijama, ali i malim i srednjim preduzećima jer ukazuje na sistematsku brigu za procene stanja, kao i način kontrole i revizije postojećih, te uvođenje novih tehnologija i koncepcija razvoja. takođe sam ubeđen da će koristiti i organima i institucijama nadzora, te da će popuniti prazninu koja postoji u nedostatku slične literature sa usklađenim pristupom sa evropskim propisima, direktivama i standardima.

U svetu sve izraženije svesti o ograničenim prirodnim resursima i povećanju produktivnosti tehnologija pred čovečanstvo se postavlja neizbežan cilj proizvodnje, rukovođenja i odgovornosti u smislu zaštite životne sredine i proizvodnje i organizacije života na ekološki izdrživ način.

Ne manje važno je da se uredi kompletan društveni razvoj – život na načelima pravca jednakosti i slobode kao stalno važećeg ideala čovečanstva. U to se uklapa i ekološki razvoj odnosno društvena odgovornost.

Samo jednake pravične jednakosti daju jednake mogućnosti korisne svima jer se koncept pravednog uklapa u koncepte razvojnog društva, pa i ekološkog razvoja i društvene odgovornosti. Ekološki sporovi o zaštiti životne sredine predstavljaju fundamentalna pitanja o tome što mi kao ljudska bića vrednujemo, kakva smo to vrsta, o životima kakve bi trebalo da vodimo, mestu u prirodi i ostalim dilemama. Ukratko ekološki problemi zapravo i objektivno predstavljaju osnovna etička i filozofska pitanja.

Verujem da će ovo biti doprinos povećanju naučnom razumevanju ekološkog poslovanja i dati informacije odgovornom menadžmentu u poslovnom svetu da u svoje strategije poslovanja i razvoja, koji uvažavaju i obezbeđuju ekološki efikasno poslovanje.

Ukoliko knjiga bude, u šta verujem, od koristi kao stručna literatura širokom krugu korisnika različitih struka, u pripremi za približavanje Srbije EU, ali i domaćim zakonima, uloženi trud i vreme će biti opravdani.

Autor

UVOD

U skladu sa naučnim saznanjima, tehničko-tehnološkim pripremama i razvojem društva u celini, razvijale su se sve privredne grane. Iako su bile propisane ponekad i stroge norme, ipak su se procesi odvijali bez dovoljne kontrole činilaca koji su dovodili do različitog nivoa narušavanja prirodnih resursa. Krajem prošlog veka dolazi period razvoja različitih oblika proizvodnje koji svojim sistemom rada doprinose očuvanju i revitalizaciji ekosistema, a zajednički se mogu podvesti pod naziv održivi ili ekološki sistem proizvodnje. U sve tehnologije-prerade, uključuju se savremena biološka, ekološka, tehnološka i ekonomska znanja uz očuvanje prirodnih resursa i povećanja kvaliteta života na bazi ekološkog i ekonomskog profila. U takvom razvoju, planiranje, organizacija, rukovođenje i kontrola za ostvarivanje optimalnog profita, kroz očuvanje životne sredine i povećanje kvaliteta života ljudi, postaje ili treba da postane dominantan koncept.

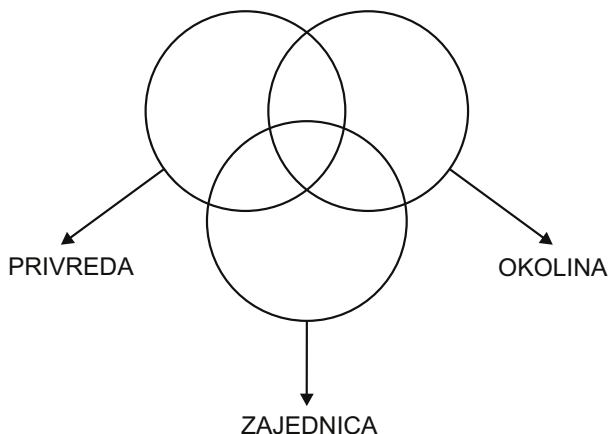
Kompanije u ekološkim sistemima proizvodnje zasnivaju proizvodnju na kriterijumima održivog razvoja koji integriše ekonomske i ekološke potrebe kroz interese sadašnjih generacija a za dobrobit budućih.

Otuda je obaveza menadžmenta kompanija da organizuje delatnost na ekološki racionalan i ekonomičan način i da to bude integrisano u svim fazama proizvodnje. Sistemi održive ekološke proizvodnje imaju svoj značaj u očuvanju prirodnih resursa i uključuju multidisciplinarni pristup za multifunkcionarni razvoj. Da bi se ostvarili ovi radovi i sistemi proizvodnje, neophodna je česta kontrola ekoloških uslova, pogotovo onih od kojih zavisi mogućnost razvoja određenog sistema ekološki održivog razvoja kompanije. Preduzetnička uloga menadžera

pritom je da sa što manjim, a kontrolisanim ulaganjem, proizvede ekološki sertifikovan proizvod za tržište, a po zahtevu potrošača, te da ostvari maksimalan profit. Očuvanje okoline, proizvodnja i upravljanje prirodnim resursima, čini niz integrisanih mera na lokalnom i globalnom nivou. Preduslov za ostvarivanje održivog-ekološkog razvoja je poznavanje stanja i praćenje svih promena, odnosno uvođenje monitoringa. Pritom znanje i njegovo usavršavanje i podizanje ukupne svesti, stepen dostignutog razvoja i zakonska regulativa daju šansu za proizvodnju uz održivi razvoj sa svim svojim prednostima.

Zaštitom okoline osigurava se celovito očuvanje kvaliteta okoline, očuvanje prirodnih zajednica, racionalno korišćenje prirodnih izvora i energije na najpovoljniji način za okolinu, kao osnovni uslov zdravog i održivog razvoja.

Koncepcija održivog razvoja obuhvata međusobno prožimanje okoline, društva i privrede. Održivi razvoj, prema definiciji je onaj, koji zadovoljava sadašnje potrebe a da istovremeno ne onemogućuje buduće generacije da zadovolje svoje potrebe, odnosno onaj koji sa okolinom postupa odgovorno i ne uništava osnovne prirodne potrebe života ni danas ni u budućnosti.

Šema 1. Koncepcija održivog razvoja

Suština nove izmenjene, a po sadržaju planetarne logike vrednovanja svega do sad urađenog, svega što trenutno radimo, a naročito onog što tek nameravamo uraditi, svodi se, slobodno možemo reći, na novu sintagmu „tehnologija predlaže-ekologija odlučuje“.

Ekologija, kao nauka o opstanku, svakodnevno upozorava na rastuće rizike i opasnosti od diskontinuiteta i trajanja opasnosti, na istovremenu ulogu savesti čovečanstva, omogućiti da sadašnje generacije rade kroz koncept održivog razvoja i civilizacijske odgovornosti ostavimo nasleđe dolazećim generacijama. Održivi razvoj u tom smislu može da se izražava i kao održavanje kapaciteta zemlje da omogućiti život svakom njenom i još nerođenom stanovniku.

Sve ovo doprinelo je da se u najnovije vreme konceptualizuje ekološki menadžment kao nauka i veština upravljanja različitim nivoima organizacionih sistema (preduzeća, kompanije, lokalne samouprave, države, i drugi) preko kontrole rizika koji ugrožavaju opstanak tih sistema.

NAČIN I PRINCIPI POSLOVANJA SA EVROPSKOM UNIJOM

Pre više od 20 godina u Evropi su uspostavljeni principi pristupa tehničkoj harmonizaciji i standardima, a od 2006. godine predloženo je njihovo preispitivanje i proširenje a pogotovo kad se odnosi na zaštitu životne sredine. Ovo treba da znači jačanje i kordinaciju sistema, zakonske regulative i promena na nacionalnim nivoima kao i donošenje konkretnih standarda i pravila pogotovu u području kontrole proizvoda i zaštite okoline.

Novi pristupi traže primenu minimuma tehničkih zahteva koji moraju ispuniti zaštitu zdravlja, bezbednost, zaštitu potrošača i zaštitu životne sredine.

Novi pristup je zapravo globalni pristup ispunjavanja suštinskih zahteva smernica, procedura i direktiva.

Cilj direktiva je u suština zaštita opštih interesa stanovništva, da bi se osigurala slobodna kretanja ljudi i proizvoda. Direktive se primenjuju na skoro sve proizvode, plasmana tržište EU gde proizvodi moraju da ispunjavaju zahteve propisane direktivama i da je izvršena ocena usaglašenosti. Odgovornost za usaglašenosti proizvoda ide po direktivi o odgovornosti proizvoda za proizvod (S5/374/EEC) i direktivi o opštoj bezbednosti proizvoda (2001/95/ES).

Važno je napomenuti da odgovornost za usaglašenost proizvoda po svim propisanim zahtevima snosi proizvođač. Direktive zahtevaju identifikaciju proizvođača (kroz dokumentaciju, logo i slično).

A isto tako kroz direktivu o odgovornosti utvrđuje se odgovornost ili ne, za učinjene štete (nadokade i odštete). Da bi se proizvodi našli na tržištu EU moraju, između ostalog, da ispunjavaju direktivu koju obavezuje znak CE. Njime proizvođač

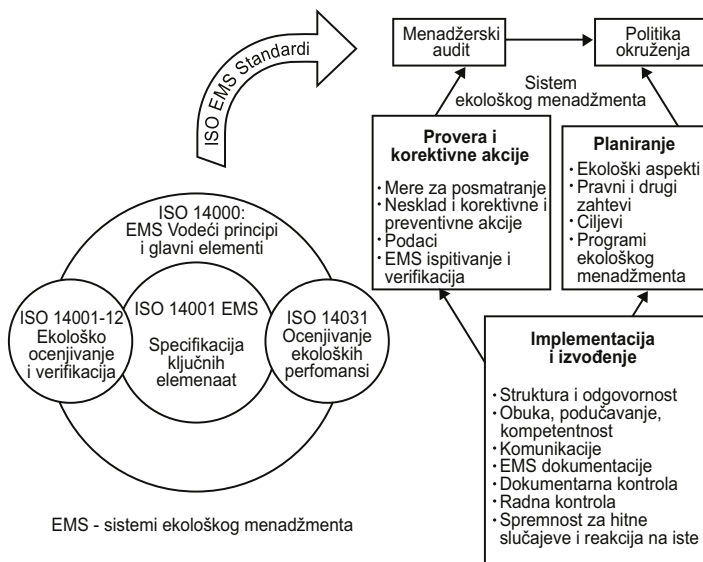
potvrđuje da proizvod ispunjava sve zahteve date u direktivama koje se odnose na taj proizvod i da je obavljena procedura ocenjivanja i usaglašenosti, na osnovu koje proizvođač daje izjavu i stavlja znak CE. Prednost postojanja CE na proizvodu je u tome što mu je omogućeno slobodno kretanje na tržištu EU i nekih drugih zemalja. To znači da države mogu da puste u prodaju taj proizvod bez dodatnih nacionalnih ispitivanja. Direktivama oko postavljanja znaka CE utvrđuje se područje primene, način isticanja znaka, veličina znaka, mesto stavljanja i slično.

Treba napomenuti da jedino CE znak simbolizuje usklađenost sa svim zahtevima odgovarajuće direktive kojom se propisuje njegova upotreba. Postavljanje drugih oznaka koje bi imale tu funkciju nije dozvoljeno. Usaglašavanje i pravo stavljanja znaka CE vrše nostrifikaciona ili sertifikaciona tela u nadležnosti pojedinih država. Sertifikaciona tela su organizacije koje su kompetentne da na osnovu prihvaćenih i standardizovanih postupaka izdaju sertifikate o usaglašenosti sa utvrđenim zahtevima. Sertifikaciono telo dobija taj status od akreditacionog tela. Akreditacija se može dati ispred Evropske kooperacije za akreditaciju. Akreditacija zapravo stvara uslove za međusobno priznanje izveštaja o ispitivanju i sertifikata o usaglašenosti na međunarodnom nivou.

EKOLOŠKI MENADŽMENT U FUNKCIJI ODRŽIVOG RAZVOJA

Ekološki menadžment (ekomenadžment) je humano centrični koncept poslovnog upravljanja, što ga značajno razlikuje od svih dosadašnjih menadžerskih pristupa i sistema. On, nije, zapravo, tek obična nauka i veština efikasnog i efektivnog ponašanja, za postizanje ciljeva na pravi način, nego je istinsko znanje i praksa postizanja ciljeva - pravih ciljeva, tj. onih koji se tiču opstanka civilizacije i kvaliteta njenog življenja. U tom smislu ekomenadžment može i mora postati svojevrsna upravljačka infrastruktura i probni test uspešnosti menadžment prakse. Ekomenadžment treba da bude inkomponiran u svaku praksu rukovođenja i upravljanja. Standardi sistema ekomenadžmenta predstavljaju razradu i konkretizaciju Povelje za održivi razvoj, i moraju biti integrisani u menadžment preduzeća uz stalni proces unapređivanja. Svi se na toj osnovi moraju motivisati i ekološki podučavati, ocenjivati sve u cilju unapređenja ekološke svesti i smanjenja ekoloških rizika.

Ekomenadžment, podrazumeva upravljačke aktivnosti sa kojima se ostvaruju poslovne funkcije upravljanja, planiranja, rukovođenja, odlučivanja, optimalizacije proizvodnje i profita, marketinga, ocijalnih odnosa, informisanja, komunikacije, preduzetništva, edukacije i ekologije. Ekomenadžment je dužan da vodi računa o kvalitetu ekoproizvoda, jer kvalitet utiče na mišljenje kupca i na njegovu konkurentnost na tržištu. Kvalitet danas predstavlja skup svih osobina proizvoda, procesa i usluga namenjenih potrošaču sa aspekta elemenata tržišta, poslovnosti, zaštite životne sredine, bezbednosti i zdravstvene ispravnosti.

Slika 2. ISO 14000 Standardi sistema ekološkog menadžmenta

Menadžer u ovom sistemu je poslovni čovek koji uspešno organizuje poslove, a osnovne obaveze su mu: planiranje, organizovanje, izbor kadrova, rukovođenje i kontrola. Menadžer organizuje kvalitetno posao i učesnik je u poslu kako bi sa što manjim - racionalnim ulaganjem resursa i radnog vremena ostvario što veću korist ili profit.

Menadžer, poželjno je da bude i ekspert u struci, racionalizator, informisan, inovator i brz u primeni novih saznanja u struci i zaštiti životne sredini.

Ekoproizvod treba da zadovolji potrebe kupaca, očuva ekosistem i da ostvari profit. Bezbednost proizvoda, kvalitet i razvijena marka - „Brend“ su bitni uslovi uspeha na tržištu. Da